కథ 1991

8

అత్యాచారం

మధురాంతకం నరేంద్ర

అయిదడుగుల పొడవున్న మట్టి ప్రహరీగోడను దాటి యింటి ఆవరణలోకి అడుగుపెట్టాడు నటరాజు. బాగా ముందుకొచ్చిన పూరింటి చూరు కింద, దిన్నెపైన కూర్చుని పగ్గం పేడు కుంటున్న గంగులు నాయుడు తలపైకెత్తి, "రా అయివోరా రా! యిదేనా రావటం?" అంటూ పలకరించాడు.

యింటి ముందున్న పందిరి నీడలోకొచ్చి నిల్చున్నాడు నటరాజు.

మోకాళ్ల దాకా పంచెను పైకి లాక్కుని గొంతుక్కూచున్న గంగులునాయుడు, పేనిన దారాన్ని పాదం కింద అణిచిపెట్టి రెండు చేతులతో మిగిలిన దారాన్ని పురి తిప్పుతూ, అలాగే కొంచెం ముందుకు వొంగి, ఇంటి లోపలికి తొంగి చూసి, "అమ్మీ! ఆ మంచమట్లా వాల్చు. అయివోరు కుచ్చుంటారు," అని కేకేశాడు.

"ఫర్వాలేదులే నాయుడూ! తోటొకసారి చూసి పోదామని వచ్చినాను..." అన్నాడు నటరాజు.

"పది గంటల బస్సు హారను యినపడినప్పుడే అనుకున్నాను, యీ పొద్దు మీరెవురైనా వస్తారని. కుచ్చో అయివోరా! యెండలోబడి వచ్చినావు. కొంచెం దాహం తీసుకో! తోపుకాడికి నేనూ వస్తాను..." కళ్లెగరేసి అదోలా నవ్వుతూ అన్నాడు గంగులు నాయుడు.

రాకుండా యెక్కడ పోతావని వెక్కిరించినట్టుగా వుంది ఆ నవ్వు. గంగులు నాయుడెప్పుడు మాటాడినా యెద్దేవా చేసినట్టే వుంటుంది. అందుకే యెప్పుడూ అతడి యెదుట పడకుండా తప్పించుకోవాలని వుంటుంది నటరాజుకు. ఈ ముసలాయినతో మాత్రం కొంచెం జాగ్రత్తగా వుండమని ఆసామి హెచ్చరించాడు కూడా! అయినా అప్పుడప్పుడూ యిలా చిక్కుకుపోతూనే వున్నాడు తాను.

ఆరడుగుల పొడవున్న గంగులు నాయుడి ఛాతీపైనా, చేతులపైనా, కాళ్లపైనా తెల్లటి రోమాలు దట్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. నెత్తిపైన మాత్రం జుట్టు పలచబడింది. నల్లటి అతడి నుదుటిపైనా, మెడపైనా చెమట బిందువులు పొటమరించి వున్నాయి.

గుడిసెలోంచి బయటికొచ్చిన పాతికేళ్ల అమ్మాయి మంచం వాల్చి, దానిపైన జంబుఖానా పరిచి లోపలికెళ్లిపోయింది. చొక్కా బటన్లు తీసి, రుమాలుతో వుఫ్‌మని వూదుకొంటూ, అలాగే మంచంపైన సోలిపోయాడు నటరాజు. అయిదు నిముషాల తరువాత పెద్ద గ్లాసునిండా మజ్జిగ తీసుకొచ్చి ఇచ్చిందామె. దాహం తీర్చుకున్న తరువాత ఖాళీగ్లాసు కిందపెడుతూ "లోకంలో వుండే యెండంతా మీ వూర్లోనే కాస్తా వుండేటట్టుంది. గంట యింకా పదకొండు కూడా కాలేదు. యెండప్పుడే అగ్గిమాదిరిగా మండిపోతా వుంది... అయినా మీ వూరికొచ్చేదానికంటే ఢిల్లీకి పోయ్యేది కూడా సులువే!" అన్నాడు నటరాజు.

"వొకదినానికే చేతులెత్తేస్తే యెట్లయివోరా? దినామూ ఈ బస్సుల్లోనే, ఈ రోడ్లల్లోనే తిరిగేటోళ్లు కూడా మడుసులేలే! అయినా ఆసామే వస్తాడని అనుకున్నాను. ఆ పెద్దమనిషినే అంపించుంటే పొయ్యేది గదా! నీకీ బస్సుల బాధా పనుండదు. ఆయనైతే నేరుగా జీబులో బుయ్యిమని తోటకాడికే వచ్చేసుండచ్చు" సాగదీశాడు నాయుడు.

"వ్యాపారం చేసే ప్రతి తోట దగ్గరికీ ఆసాములే తిరగాలంటే అయ్యే పనా పొయ్యే పనా చెప్పు నాయుడూ!" అతడి కర్థమయ్యేలా నటరాజు నెమ్మదిగా

విడమర్చి చెప్పసాగాడు- "మా ఆసామి నీదొక్క తోట మాత్రమే కొన్నాడనుకుంటా వుండావా నువ్వు? పచ్చి కాపలం దగ్గిర ఆరుతోటలు, భాకరాపేట దగ్గిర యెని మిది.... యింకా భీమారం దగ్గిర రెండు పెద్ద తోటలు, రెండు లేదోటలు, సోమల దగ్గిర మూడు.. మొత్తం యెన్ని తోటలో నాకు లెక్క తెలియదు. మేము గుమా స్తాలే ఆరుమందుండాం. ఆరుమందీ ఆరు పక్కలకు పోయి అన్నీ చూసుకోవాల... యీ రేవూరు పక్కుండే తోటలన్నీ నేనొంటిగాణ్ణి చూసుకోవాల. మొన్న అంటే సోమవారం వూరొదిలినోడ్ని, నిన్నంతా మిట్టూరు కాడుండే తోటల కాడికి తిరిగేదానికే సరిపోయింది. యీ పొద్దు మీ తోట జూసుకోని వూరికి పొయ్యి ఆసామికి సమాచారాలు చెప్పాల...."

పూర్తయిన పగ్గాన్ని నిగ్గదీస్తూ, "యీ వ్యాపారం చేసేటోళ్లని చాన్నాళ్లనించీ చూస్తా వుండాన్లే అయి వోరా..." అంటూ తానూ తగిన సమాధానాన్నే సరఫరా చేయసాగాడు నాయుడు. "మా నాయన అయాంలో మేము తోటల్ని అమ్మిందీ లేదు. కొంటామని వచ్చినోడు లేదు. యిదంతా నా కండ్ల ముందర్నే మొదలయిన భాగోతం. సుగంపేట సులేమాన్ సాయిబు తెలుసునా నీకు? టవున్లో సినిమా టాకీసును కూడా కట్టినాడంటనే యీ మధ్యన ఆయన. ఆయన మా తోటను మొదుట్లో కొనింది. అప్పుడ్నించీ సమత్సరం పంట లెక్కన రెండు మూడేండ్లకు అడమాణాల లెక్కన అమ్మతానే వుండాను. యెంతమంది యాపారుల్ని చూసినాననుకుంటా వుండావు? షిద్దేకు సాయిబు, క్రిష్ణమనాయుడు, చిన్నరామయ్య, రాఘవరెడ్డి... నీకు వోపికుండాల్నేగానీ అందురి జాతకాలూ చెప్పేస్తాన్నీకు. కానీ మీ సిద్దముని మాదిరి మోసమయిన ఆసామిని యింతదాకా నేను చూల్లేదు. వచ్చినప్పుడు అరిచెయ్యిలో సొర్గం చూపిం చేసి పోతాడు. మళ్లీ పక్కకు తొంగి కూడా జూడడు. బేరాల నాడేమో దుడ్డంతా వొకసారిగానే యిస్తానని చెప్పినాడా? మల్లంక సగం దుడ్డు సీజనయినాక యిస్తా నన్నాడా? రూకలదేముందిలే, మనిషి కంటేనా అనుకుంటిని. చేనులో బోరింగేయాలంటే వాళ్ల స్నేహితుడెవుడో బోరింగులేసే ఆయన్ను అంటించినాడా? ఆ పెద్ద మనిషొచ్చి రెండు పాయింట్లు జూపించి, వొకచోట నూటయాభై అడుగుల దాకా పైపులు దించేసి మళ్లా వస్తానని చెప్పి చక్కాబోయినాడు. యింతదాకా అయిపు లేదు. పదివేలు నష్టం. పోనీలే, యింకో పాయింటు కాడయినా బోరింగేసి సూద్దామని అనుకుంటా వుండాము. దేనికీ మనిషి కనిపిస్తే గదా? ఆ కావిలోళ్ల తగరారు తగరారుగానే వుండాది..."

"ఆ తగరారు సంగతి తేల్చుకోని పోదామనే వచ్చి నాన్నేను..." అతడ్ని మరో మాట మాటడనివ్వకుండా అడ్డు తగిలాడు నటరాజు.

నాయుడు పైకిలేచి తాడునూ, గోగునారనూ జాగ్రత్తగా వామిలోకి చెక్కాడు.

యిద్దరూ ప్రహరీ గోడ దాటి వీధిలోకి వచ్చారు.

వూరి కటువైపు చివర్లోని బోరింగు పంపు ముందు అయిదారుమంది ఆడవాళ్ల గుంపు కనబడుతోంది. పదేళ్ల వయసున్న ఆడపిల్లొకతె తన కంటే పెద్దదిగా కనబడుతున్న బిందెను చంకనెత్తుకుని వీధిలో నడుస్తోంది. గ్రీసు మరచిన బోరింగు పంపు పిచ్చి కుక్కపిల్ల కూతల్లా కర్ణకఠోరమైన శబ్దాల్ని ప్రసారం చేస్తోంది.

వూరికిటు వైపున్న రచ్చబండపైన వొకే వయస్సు వాళ్లలా కనబడుతున్న యువకులు బీడీలు కాల్చుకుంటూ కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారు.

నాయుడు మామిడికాయల వ్యాపారం చేసే ఆసాములతో తనకున్న అనుభవాల్ని యేకరువు పెడుతూనే, వూర్లొంచి పొలాల వైపుకెళ్లే బండి బాటపైన నడవసాగాడు- "మీ యాపారులకు బేరమాడేటప్పుడుండే అక్కర, అణకవ అగ్గిరిమెంటయినాక వుండదు. బేరాలప్పుడు అందురూ అరిచ్చెంద్రుల్లే! అసలు తోటను అయిదేండ్లకు అడమాణం పెట్టిందే నా బుద్ధి తక్కువ. యేందో రూకలంతా మొత్తంగా చేతిలో పడతాయి గదా అని మా పెద్దోడి మాటకొప్పుకుంటిని. అయిదారు మంది యాపారులు తోటను పెట్టుకుంటామని పై బేరాలకు దిగినా మీ సిద్దమునికే యెందుకిచ్చినా ననుకుంటా వుండావు? ఆ షుక్కూర్ సాబు నలభైవేలిస్తా నన్నా కానీ మీకు ముప్పయి అయిదుకే వొప్పుకుంటిని గదా? యాలనో చెప్పు? మీ ఆసామి బోరింగులేసే స్నేగితుడుండాడని చెప్పినాడు. మా చేన్లో అయిదార్పు మిషను యిరవై నాలుగ్గంటలూ గుయ్యిమని మోగే టట్టు చూస్తానని ప్రమాణపూర్తిగా చెప్పినాడు. అందుగ్గదా వొప్పుకుంటిని! అసలు మీ ఆసామి యే పనయినా వొప్పారం లేకుండా చేసినాడా చెప్పు? తోటకు మందులు గొట్టేటప్పుడు కాపలా మనిషిని యేర్పాటు జెయ్యమని నాతో చెప్పేసి పోయిన పెద్దమనిషి, ఆ మాటపైనే వుండాల్నా, వన్లేదా? నేనేమో అష్ట కష్టాలు పడి, మావోడ్నే వొక్కడ్ని, మంచోడ్ని, యేర్పాటుచేసి, వాని కుటుంబరం వుండే దానికి తోట్లోనే సపోరెయ్యించి

అన్నీ చేస్తిని గదా? పద్దెద్దినాలు అయ్యాగాక ముందే మీ ఆసామి యింకో కాపలామనిషిని పంపించేదేం న్యాయం చెప్పు? ఆ వొచ్చినోడు యెట్లాంటోడు? పలాతనోడు. వాడూ వాని పెండ్లాం తోట్లో చేరుకోని కదలమంటే కదలమనిరి. వొకే తోటకు యిద్దురు కాపలావాల్లా? వచ్చి యీ తగరారేందో తేల్చుకోని పొమ్మంటే, మీ ఆసామికి తీరికేలేదని గుమస్తాలం టారు. యిప్పుడు యిద్దురు కాపలా మనుషులుకూ జీతాలియ్యాల్సింది మీరే గదా! నాదేం పొయ్యింది?"

గంగులునాయుడి మాటల్ని అన్యమనస్కంగానే వింటూ, వోసారి వెనక్కు తిరిగి వూరివైపుకు చూసి, "నూరిండ్లుంటాయా మీ వూర్లో?" అంటూ మాట మార్చ డానికి ప్రయత్నించాడు నటరాజు.

తన మాటలు యీ కుర్ర గుమాస్తాగాడికి రుచిం చడం లేదన్న విషయం నాయుడికర్థమైనట్టుంది. వో నిముషంసేపు మౌనంగా వుండిపోయాడు. తరువాత "ప్చ్," అని పెదవులు చప్పరించి "నూరేడుండాయి? మొత్తం యెనభై గడపలుంటాయేమో! నాయుళ్ల ఇండ్లొక ముప్పయ్యి, పది రెడ్ల కుటుంబరాలు, యింక ఆచార్లూ, బలిజోల్లు అంతా డెబ్బయి యెనభై గడప లుంటాయి..." అని సమాధానం చెప్పాడు.

"మీ వూర్లో వొకేవొక మిద్దిల్లుండాది... ఆ పడమర పక్కుండే ఆ మిద్దెవురిది?" నాయుడ్ని గుక్క తిప్పుకో నివ్వకుండా మరో ప్రశ్నను అడిగాడు నటరాజు.

"అదా?..... వొకప్పుడు మాదే!" నాయుడు మెల్లగా, అదోలా నవ్వేశాడు. "పదేండ్లొచ్చేదాకా ఆ యింట్లోనే వుంటిమి మేము. దాని పేరే పెద్దినాయుడి మిద్దె... అదే మా తాతపేరు. ఆయన అయాంలో జమిం దార్ల మాదిరిగా బతికినాంలే! యిరవయ్యెకరాల మడీ, పద్దెదెకరాల చేను, యిరవయ్యెకరాల మామిడితోట... మా నాయనావాళ్లు నలుగురు. అంతా భాగాచారాలు పోయినాక మా నాయిన మాత్రం ఆ యిల్లొద్దనేసినాడు. మా పెద్ద నాయనోళ్లు ముగ్గురూ ఆ యింట్లోనే అడ్డంగా గోడలు కట్టుకొని వున్నారు. పోయిన సమత్సరం దూలాలు పడిపోతే, అందరూ వేరే పూరిండ్లు కట్టు కున్నారు. యిప్పుడాయింట్లో మడకలూ, గంపలూ పాడూ పెట్టుకుంటా వుండారు..."

బండిబాట కిరువైపులా చీకిచెట్ల పొదలు విచ్చల విడిగా పెరిగివున్నాయి. బండరాళ్ల కాఠిన్యాన్ని స్ఫురణకు తెస్తున్న ఎర్రటిబీళ్ల మధ్య, అక్కడక్కడా, బోరింగులకు నీళ్లందిన ప్రదేశాల్లో, చినిగిన బట్టలకు వేసిన అతుకుల్లా పచ్చని పొలాలు... అక్కడక్కడా చింతచెట్లు, యీత చెట్లు.

నాయుడు చెప్పుకుపోతూనే వున్నాడు- "ఆ చింత చెట్టుకాడుండే పద్దెదెకరాల చేనూ వొకప్పుడు మాదే! యీ పక్క ఆ మిషెను షెడ్డు కాడుండే యిరవయ్యె కరాల మడిచెక్క గూడా వొకప్పుడు మాదే! చెప్పినాను కదా! మా తాతకు మా నాయనోళ్లు నలుగురు. మా నాయనకు మేమిద్దురు... భాగాలు పోనూ పోనూ యిప్పుడు నాకు మిగిలింది రెండెకరాల మడీ, రెండె కరాల చేనూ, రెండున్నర యెకరాల మామిడితోపు.. నాకు పెండ్లయ్యిందాకా మామిడిబీడు నింది లేదు. చెరువు నిండిందంటే రెండు ఫలితాలకు భయం లేకుండా వునింది. కొన్ని సంవత్సరాలు వొక పంటతోనే కాలం గడిపితిమి. యిప్పుడా చెరువులోకి నీళ్లొచ్చి రెండేండ్లవతావుంది. నా బిడ్డలకాడకొచ్చేసరికి యింకా యేమేమవతాదో తల్చుకుంటేనే భయంగా వుంది..." అతడి కంఠం జీరబోయింది.

కాస్సేపు యిద్దరూ మాట్లాడలేదు.

చెప్పుల్లేని నాయుడి పాదాలు మట్టి బాటపైన దుమ్మును రేపుతూ ముందుకు సాగుతున్నాయి. నటరాజు తొడుక్కున్న హవాయి చెప్పులు టపటపా కొట్టుకుంటున్నాయి.

యిసుక మేటల్లాంటి యెండిన కొండవాగుల్ని దాటి, పెద్దపెద్ద దిబ్బల్లాంటి మట్టిగుట్టలమీదుగా సాగిన బండిబాట, పచ్చని మొలకైనా కనిపించని బండరాళ్ల గుట్ట దగ్గరికొచ్చాక మలుపు తిరిగింది. మలుపు తిరిగిన వెంటనే మామిడితోట కనిపించింది. తోటను చూడగానే నాయుడిలో వుత్సాహం తొంగిచూసింది. "పద్దెదెకరాల తోట. మేము యిప్పుడొక యెకరాలో కొత్తగా లేదోట కూడా పెట్టినాంలే! పెద్దినాయుడి తోటంటే యీ పక్క తెలియనోడు లేడు." తోటకున్న ముళ్లకంచెలోంచీ పెద్ద ముళ్లపొదను దూరంగా లాగి దారి చేసుకుని లోపలికి నడుస్తూ నాయుడు చెప్పసాగాడు- "యీ మొదలు పక్కంతా మా పెద్దనాయన భాగానికొచ్చింది. ఆయన క్కూడా యిద్దురే కొడుకులు. వాళ్లు భాగాలు పొయ్యి యిరవై యేండ్లవతా వుంది. యీ భాగంలోనే అతి మధురం చెట్లు మూడుండాయి. యీ గెనిమ దాటితే మా రెండో పెదనాయనతోట. యీ గెనిమ పక్కనే పెద్ద పెద్ద నీలం చెట్లు వున్నాయి. పోయిన తడవ గంగజాత రప్పుడు గాలీవానా వచ్చినప్పుడు కొమ్మలిరిగిపోయి పడిపోయినాయి. ఆ తావులో మా పాలోళ్లు బెంగుళూరు

చెట్లు నాటినారు. యీ పుట్టకాన్నించీ మా భాగం. యీ చక్కిరిగుట్ల చెట్టు కాడి నుంచీ ఆ యాపచెట్టు దాంకా, ఆ పక్కుండేది యింకో పెద్దనాయనది. మొదుట్లో తోటంతా వొకాసామికే అమ్ముతావుంటిమి. యిప్పు డుండేవాళ్లు పెద్దా చిన్నా యెంచేవాళ్లు కాదు. యెవుడి భాగం వాళ్లిష్టమొచ్చినోడికి అమ్ముకుంటా వుండారు.. భద్రంగా రా అయివోరా! ఆ పక్కుండేది గుంతను కునేవు. అది బాయి. యిప్పుడు నీళ్లు లేవులే! యెండి పోయి అయిదేండ్లయిపోయింది..."

తోటలోకి మనుషులొచ్చిన సందడి వినబడగానే "యెవురాడ?" అంటూ దూరం నుంచి ప్రశ్న వినిపిం చింది. ప్రశ్న వినిపించిన వైపు తిరిగి, "రామచంద్రుడూ! యిట్లారాబ్బా! అయివోరొచ్చినాడు..." అంటూ కేకేశాడు నాయుడు.

యిద్దరూ మరికాస్త ముందుకు నడచారు. వో పెద్ద మామిడిచెట్టు కింద, సపారు పక్కన పిల్లలు ముగ్గురు కోడిపిల్లల్ని తరుముతూ ఆడుకుంటున్నారు. సపారు పక్కనున్న రాతి తిన్నెపైన నాయుడి భార్య కూచుని వేరుశెనగ చెట్లలోంచి కాయలు వొలుస్తోంది.

సపారులోంచీ నులక మంచం తీసుకొచ్చి బయట వేశాడు నాయుడు. నటరాజు కూర్చున్నాడు.

"నమస్కారం అయివోరా!" జోడించిన చేతులతో ముందుకు వస్తున్నాడు రామచంద్రుడు. అతడితో బాటూ గంగులు నాయుడి పెద్దకొడుకు మునిరత్నం నాయుడు కూడా వస్తున్నాడు.

"యేం రామచంద్రా? మునెయ్యెక్కడ?" అని అడిగాడు నటరాజు.

"అదేందయివోరా! మండీకాడికి రాలేదా వాడు?" రామచంద్రుడు ఆశ్చర్యపోయాడు.

"నేను మొన్నొచ్చేసినా నీపక్కకు. మునెయ్య మండీల కాడికెందుకు పోయినాడు?" నటరాజు కూడా విస్తుపోయాడు.

"అవుతే నీకీ సంగతి తెలవనే తెలవదా? మొన్న నాకూ వానికీ యవ్వారమై పోయింది. ముందే తెలుసు కుంటిని. లేకపొయ్యుంటే మాకు బొగిసాట్లయి పొయ్యుండు..." భుజంపైని టవలును నేలపైన పడేసి, దానిపక్కనే గొంతుక్కూచున్నాడు రామచంద్రుడు.

"యేం జరిగిందో చెప్పరా రామచంద్రా ముందు," అని గంగులునాయుడు విసుక్కున్నాడు.

"యీ జోగలోడ్ని నమ్మద్దని నేను ముందుగానే చెప్పినాను. మీ ఆసామి నా మాట యిన్లేదు. యిపుడే మయిందో చూసినావా అయివోరా!" మునిరత్నం నాయుడు మంచంపైన కూర్చుంటూ కళ్లెగరేశాడు.

"ఆ యెగవపక్క కయ్యిలో పీతర్ చెట్లుండ్లేవా పెద్దనాయనా!" రామచంద్రుడు చేతులు తిప్పుతూ చెప్ప సాగాడు- "ఈ చెట్లో కాయలు పండతా వుండాయని చెప్పినాను గదా నీతో! దాంట్లోంచీ చిలకల్నూ, చీకి రాళ్లనూ తోలేదానికే సరిపోతా వునింది దినమంతా. మొన్న సాయంత్రం పొద్దుగూకతా వుండేటప్పుడు ఆ పక్కకు పోయినాను. ఆ చెట్టుకు సరిగ్గా మొదలు దగ్గిర పాదులు తీసిన గుంత వునింది గదా! ఆ గుంతంతా యెండిన మామిడాకులు కనిపించినాయి. ఆ ముందు దినందాకా నేల కనపడతా వున్న గుంత దాంట్లో మామి డాకులెందుకు పోసినారబ్బా అనుకోని కాలితో అట్లా కలబెట్టినా, పెద్దనాయనా! నువ్వు నిజమనుకో, జల్ల అనుకో, నా గుండెలట్నే అవిసిపోయినాయనుకో..."

"యేమునిందిరా గుంతలో," గంగులు నాయుడు ఉత్కంఠతతో ముందుకు వంగాడు.

"యేమునింది? మామిడికాయలే! పండ్లు... అన్నీ పసుప్పచ్చగా కంటికి గోరగిస్తావున్నాయి..." ముని రత్నంనాయుడు అదోలా నవ్వసాగాడు.

"ఆపండ్లు జూస్తా వుంటే నాకు భలే వుగ్రమొచ్చే సిందయివోరా!" రామచంద్రుడ్ని మళ్లీ ఆనాటి ఆవేశం ముంచెత్తినట్టుంది, అతడు లేచి నిల్చుని వూగిపోతూ చెప్పసాగాడు- "నేరుగా పోయి మునెయ్య చెయ్యి పట్టు కోని గుంత దగ్గిరికి గుంజక పోయి యిగ అడిగినాను జూడూ- ఆ దొంగనాయాలు నోరు తెరిస్తే వొట్టు. అప్పు డాడ్నే మునిరత్నమన్న గూడా వున్నాడు. కావాలంటే అడుగు. వొకాసామి, నమ్మి మన చేతిలో తోట పెడ్తే దాన్నెట్లా కాపాడాల్ల? వొక్కో పిందెనూ పసిబిడ్డను కాపాన్నెట్టు కాపాడాల్ల. యెట్నో నేను కాబట్టి, కంటి మింద రెప్పెయ్యకుండా పారాగాస్తా వుండాను కాబట్టి ఆ దొంగనాకొడుకును కనిపెట్టేసినాను. లేకపొయ్యుంటే యేమయ్యుండు. యీ పక్కంతా మా పెద్ద నాయనంటే ధర్మరాజని గదా అందురూ అనుకుంటా వుండారు. ఆ పేరుకే మోసమొచ్చుండును గదా! ఆయన తోట్లోనే చెయ్యి పెట్టినాడే, వాడెంత కంతిరీగయ్యుండాల?..."

"ఆ నా కొడుకును యెందుకొదిలి పెట్టినారు? నేనొచ్చేదాకా చెట్టుకు కట్టేసుంటే యేమి? వాని జుట్టు గొరిగి, గాడిద మింద వూరేగింపు జెయ్యించుందును గదా!" గంగులునాయుడు కోపంగా నిష్టూరపోయాడు.

"ఆ జోగలోడు అదృష్టం జేసుకున్నోడు. మొన్న సాయంత్రం నేనూ మునిరత్నమన్న వానికి పట్టుండే

దెయ్యాన్ని వొదిలించి పారేసినామనుకో...కానీ వాడు సందుజూసుకోని జెల్లపిల్ల మాదిరి జారుకున్నాడు. నువ్వేమో సద్ది బస్సుకే క్రాసుకు పోయినావంట. నిన్న పొద్దన మేమిద్దరూ సద్ది తాగే దానికి యింటికి పోయిన టయిం జూసి ఆ నా కొడుకు పెండ్లాంతో సహా బస్సెక్కేసినాడు. అయినా యాడికి పోతాడ్లే, రెండు నెలల జీతం రావాలగదా, నేరుగా మండీల కాడికే పొయ్యుంటాడ్లే అనుకుంటిని...'' రామచంద్రుడు మళ్లీ నేలపైన కూర్చుని తాపీగా జవాబు చెప్పాడు.

గంగులు నాయుడు వాళ్లవైపు పరీక్షగా చూస్తూ, ''యీ సంగతి నిన్న రాత్రి గూడా యెవరూ చెప్పలేదే నాతో...'' అని వాకబు చేశాడు.

''నీ కోడలుతో చెప్పినానే, నీతో చెప్పలేదా అది. గెవనం బెట్టుకోలేదేమో? అయినా పైకి చెప్పుకునే సంగతేనా యిది? పెద్దినాయుడి తోట్లో కావిలోడే దొంగతనం జేసినాడంటే మనకు అవుమానం గదా!'' అన్నాడు మునిరత్నం నాయుడు.

కాస్సేపు మౌనంగా వుండిపోయి, తరువాత నిట్టూర్పు వదలిపెడుతూ, ''చూసినావా అయివోరా రాంచంద్రునికి తోడుగా రాత్రుల్లో మా పెద్దోడ్ని గూడా తోడుండమని చెప్పినాను. ఇంక పనుల్లో అయితే పిల్లాపీచూ, మా కుటుంబరమంతా తోట్లోనే వుంటాము. ఇంత పగడ్బందీగా యేర్పాటుచేస్తే మీ ఆసామి వాడెవుడ్నో జోగలోడ్ని తెచ్చి కాపలాకు పెట్టినాడు. ముందే నా మాటిని వుంటే ఈ తగరారే వునుండదు గదా!...'' అన్నాడు గంగులు నాయుడు.

నటరాజు తలూపుతూ పైకి లేచి, ''వొకసారి తోటంతా తిరిగేసొద్దాం పద రామచంద్రా!'' అన్నాడు.

''పోరా, రామచంద్రా! ఆ తూరుప్పక్క రుమానీ చెట్లో కాయల్ని చీకిరాళ్లు తినేస్తావుండాయి. గుమస్తా అయివోరికి చూపించు. పోయి వాళ్ల ఆసామికి చెప్తాడు,'' మునిరత్నంనాయుడు రామచంద్రుడికి సలహా చెప్పాడు.

రామచంద్రుడు దారి చూపుతుండగా నటరాజు తోటలోకి బయల్దేరాడు.

మామిడిచెట్ల చుట్టూ యెప్పుడో దున్నిపెట్టిన సాలల్లో పెరిగిన పిచ్చిచెట్ల మధ్య సన్నని కాలిబాటలో యిద్దరూ నడవసాగారు.

''ఆ మునెయ్యంటే మొదుట్నుంచీ నాకు అనుమానంగా వునిందయివోరా!'' అంటూ రామచంద్రుడు చెప్పుకుపోసాగాడు- ''పొద్దన లేచి వూర్లోకి పోయి భంగాకు దెచ్చుకున్నాడంటే, ఇంక సాయంత్రం దాకా తాగతానే వుంటాడు. సాలని దానికి మొబ్బయ్యాగాక ముందే చుక్క పడాల్సిందే! ఆ పెండ్లాం పగుల్లో ఆ పక్క చేన్లల్లో చెనిక్కాయలు పెరికే పనికి పోతా వునింది. మధ్యానం అది తెచ్చిన సంగటే వీడూ తినేస్తా వున్నాడు. రాత్రుల్లో మాత్రమే అది వండతా వునింది. కుయ్యోమొర్రో మంటావుంటే మా పెద్దనాయనతో చెప్పి బియ్యం అప్పుగా తెచ్చిచ్చినాను. ఇంత సహాయం చేస్తే వాడు చూసినావా నాకే యెసురు పెట్టినాడు!''

నీలం చెట్లకు కాసిన పిందెల్ని పరీక్షించుతూ నటరాజు, ''గంగులునాయుడ్ని పెద్దనాయనని పిలస్తా వుండావు నువ్వు. నువ్వు గూడా నాయుడేనా రామచంద్రా?'' అని ప్రశ్నించాడు.

''భలే మాటడిగినా వయివోరా! గంగులు నాయుడు నాకు సొయానా పెద్ద తాత కొడుకు. మేమంతా పాలోళ్లు. వూర్లో పెద్దనాయుడు మిద్దె అంటే యెవురయినా చూపిస్తారు. ఆడ్నే మాయిల్లు...''

నటరాజు రామచంద్రుడ్ని వోసారి యెగాదిగా చూసి, ''నాకీ సంగతి గంగులునాయుడు చెప్పనేలేదే!'' అని ఆశ్చర్యపడ్డాడు.

''నేనేమయినా లక్ళతినా అయివోరా, యెవురైనా నన్ను బంధువని చెప్పుకునేదానికి? దుడ్డుంటే నన్ను గూడా అందురూ రామచంద్రనాయుడనో, చౌదరనో పిలుసుందురు...'' రామచంద్రుడు నవ్వసాగాడు.

''అయివోరా నీతో వొక మాట చెప్పాల...'' నడుస్తున్న వాడల్లా ఆగి రహస్యం చెబుతున్నట్టుగా చెప్పాడు రామచంద్రుడు. నటరాజు గూడా ఆగి అతడి వైపుకు చూశాడు.

''ఆసామేమయినా దుడ్డు యిచ్చంపినాడా?'' అని అడిగాడతను.

నటరాజు లేదన్నట్టుగా తల అడ్డంగా వూపాడు.

''రెండునెల్ల జీతం యియ్యాల. యింకా యీకపోతే మేమేమి తినాలయివోరా? ఈసారి నువ్వు కొంచెం గట్టిగా చెప్పాల... ఇంకో మాట! నీ దగ్గిర దుడ్డంపిస్తానని చెప్పినాడు అసామి. నువ్వాదుడ్డు ఇంగెవురి చేతికీ ఇయ్యొద్దు. నాదగ్గిరే యియ్యాల... మా పెద్ద నాయనకు నేను కొంచెం బాకీ వుండాన్లే! యెట్లయినా నా జీతం రూకలు కొట్టెయ్యాలని వాళ్లాలోచన పెట్టుకోనుండారు. మాలో మాకు వెయ్యుంటాయి. నువ్వు మాత్రం రూకలు నా చేతే యియ్యాల. లేకపోతే వొప్పుకునేది లేదు...''

“ఆసామితో చెప్తానులే రామచంద్ర!” ముందుకు కదులుతూ అన్నాడు నటరాజు.

“చెప్పయివోరా! నా సంగతి కూడా చెప్పు... నేను నికార్సయినోడ్ని. నీకీ మాట చెప్పినానని యెవురితో అనద్దు. నేను బంధువులనీ అయినోళ్లనీ అనుకునేటోడ్ని గాదు. వీళ్లు రాత్రీ పగులూ యీడ్నే పడుంటారు. పిల్లకాయలు పొద్దస్తమానమూ తోట్లోనే తిరగతా వుంటారు. మా మునిరత్నమన్న కంత్రీ. యెట్లయినా పండ్లు తీసుకోని పొయ్యి ఆ దూదేకల సాయిబుకు అమ్మేద్దామని అనుకుంటా వుంటాడు. కానీ నేను అదంతా వొప్పుకునే మనిషిని కాదు. రూకలు జీతంగా తీసుకునిందానికి ఫలితం చూపించాల. వాళ్లాట సాగడంలేదని మావోళ్లకు నాపైన యిప్పటికే ముక్కలదాకా వుంది. కక్కలేక మింగలేక వుండారు. యీ సంగతంతా ఆసామితో చెప్పు...”

“చెప్తాన్లే!” అని హామీ యిచ్చాడు నటరాజు.

“పోనీ, యిరవై ముప్పయి అయినా యిచ్చేసి పో అయివోరా! రేషన్లో బియ్యమిస్తా వుండారంట. తెచ్చుకోవాలి...” రామచంద్రుడు ప్రాధేయపడ్డాడు.

నటరాజు అతడికి పది రూపాయల నోటునిస్తూ, “ఆసామి నా దగ్గరేమీ పంపించలేదు. నువ్వు అవసరమంటావుండావని యిస్తావుండాను. తోటను జాగ్రత్తగా చూసుకో... పనయిపోయినాక యీనాంగూడా యిమ్మని చెప్తాను,” అన్నాడు.

తోటంతా తిరిగి చూసిన తరువాత యిద్దరూ సపారు దగ్గరికి వచ్చారు. నటరాజు మంచంపైన కూర్చుంటూ, “మిగతా అన్ని తోటల్లోనూ రకాల కాయలు దింపిస్తా వుండాము. యీ తోటలో కాయలు కోసేదానికి యింకా యెన్నాళ్లు పడుతుంది?” అని అడిగాడు.

“అంతా చూసేసొచ్చినావు. నీకు తెలియలేదా అయివోరా?” అంటూ పెదవుల్ని సాగదీశాడు మునిరత్నంనాయుడు.

“నేనుద్యోగంలో చేరింది యీ సంవత్సరమే నాయుడూ! యిప్పుడిప్పుడే నేర్చుకుంటావుండాను...”

“భలే గుమస్తాగా వుండావే నువ్వు.. మామిడికాయల యాపారంలోకి దిగినాక యిట్టాంటి సంగతులు తెలుసుకోకుంటే యెట్ల చెప్పు?” గంగులు నాయుడు నవ్వేశాడు.

“తూరుప్పక్క రుమానీ చెట్టులో కాయలు మాగతా వుండాయి. పీతర్‌గూడా కోసెయ్యచ్చు. యెంత బిన్నా కోసేస్తే అంత మేలు,” యీసారి రామచంద్రుడే సమాధానం చెప్పాడు.

అయిదు నిమిషాలు గడిచాక పైకి లేచి, “యింక నేను బయల్దేరతాను నాయుడూ! గబగబా నడిస్తే వొకటిన్నరగంట బస్సు దొరుకుతుంది,” అన్నాడు నటరాజు.

“వుండయివోరా! మా కోడలు అన్నమెత్తుకో నొస్తాది. తినేసి పోదువు,” అంది నాయుడి భార్య.

“లేదులేమ్మా! పోతాను... పనుంది...” నటరాజు తన బట్టలకతుక్కున్న పల్లేరుగాయల్ని విదుల్చుకుంటూ సమాధానం చెప్పాడు.

“అయివోరికి మన సంగటీ సలిబిండీ సయిస్తాయా? క్రాసుకుపోయి మిలిట్రీ హోటల్లో బిరియానీ తింటాడుగానీ! పదయివోరా! నేనూ అంతదాకా వస్తాను,” అంటూ పైకి లేచాడు గంగులునాయుడు.

యిద్దరూ తోట బయటికొచ్చాక, “అయివోరా, నీతో వొకమాట చెప్పాల... యేంలేదు. ఆ రాంచంద్రుడికి రెండు నెలలుగా జీతం యియ్యలేదు. కొంచెం మీ ఆసామితో చెప్పు...” అన్నాడతను.

“చెప్తాన్లే నాయుడూ!...”

“యింకోమాట! మీ సిద్దముని వానికి జీతం రూకలు పంపిస్తానన్నాడు. నువ్వు రూకలు వాని చేతిలో పొయ్యద్దు. వాడు తాగుబోతు. యెంత దొరికినా తాగి తలకు బోసుకుంటాడు. వాని పెండ్లాం నెత్తీ నోరూ కొట్టుకుంటుంది. రూకలంతా నాకేయియ్యి. వాడు నాక్కొంచెం బాకీ వుండాడు. నాకు రావల్సింది పట్టుకోని మిగిలింది వాని పెండ్లాం చేతిలో పెడ్తాను,” అన్నాడు గంగులునాయుడు.

*

వొకటిన్నరకు రావాల్సిన బస్సు రెండుదాటిన తరువాత వచ్చింది. క్రాసులో భోజన కార్యక్రమాన్ని ముగించి, బస్సెక్కి వూరు చేరుకునేసరికి గంట నాలుగున్నర కావస్తోంది.

ఊరికి ఫర్లాంగు దూరంలో యుద్ధం కోసం నిర్మించిన సైన్యపు గుడారాల్లా ముప్పయి నలభై మండీలు కొలువుదీరి వున్నాయి. అక్కడ నిజంగా తిరణాళ జరుగుతున్నట్టే వుంది. మండీల ముందు ట్రాక్టర్లు, బండ్లు, లారీలు బరాబరులు పలుకుతున్నాయి. వాహనాలు ఆక్రమించుకోగా మిగిలిన స్థలంలో మనుషులు అటూ యిటూ హడావుడిగా తిరుగుతున్నారు. తాత్కాలికంగా నిర్మించిన మిలిటరీ హోటళ్లు రంగురంగుల సీరియల్ సెట్ల లైట్లతో, చిత్రవిచిత్రమైన శబ్దాలతో బాటూ సినిమాపాటల్ని గూడా ప్రసారం చేసే టేపురికార్డులతో, అద్దాల పెట్టెల్లోంచీ

బాహాటంగా కనిపిస్తున్న తినుబండారాల్తో కష్టమర్ల పైకి వలలు విసురుతున్నాయి. తమ తమ గమ్యస్థానాల్ని చేరాలన్న నియమం తప్ప మరో నియమమేమీ లేనట్టుగా, యెటు వీలయితే అటు ముందు కురుకుతున్న మనుషుల్ని తప్పించుకుంటూ తమ మండీ వైపుకు నడుస్తున్న నటరాజు "అయివోరా! అయివోరా!" అన్న పిలుపు వినబడగానే నిలబడి చుట్టూ కలయజూశాడు.

టీ బంకు పక్కనుంచి చేతులు రెండు పైకెత్తి నమస్కారం చేస్తూ మునెయ్య నడచివస్తున్నాడు. యెప్పుడూ వొంగి వుండడంచేత అతడెంత పొడవుంటాడన్న విషయం స్పష్టంగా తెలియడంలేదు. కొట్టొచ్చినట్టుగా కనిపిస్తున్న తెలుపు నలుపు రంగుల మీసం అతడి శరీరానిదైనట్టుగా అనిపించడం లేదు. చాలా రోజులుగా తొడుక్కుంటున్న గళ్ల లుంగీ, ఖాకీ చొక్కా దాదాపుగా అతడి శరీరంలో భాగాలైపోయినట్టుగా వున్నాయి. అతడికి రెండు మీటర్ల దూరంలో అతడి నుంచి వేరై నిల్చున్న నీడలా వెన్నంటే వస్తోంది అతడి భార్య. పెద్ద చెక్కపెడుకు చీరకట్టినట్టుగా వుంది ఆమె. గాజు గోలీల్లాంటి ఆమె కళ్లు యెటు చూస్తున్నాయో యెవరికీ అంతుబట్టడం లేదు.

"నువ్విక్కడున్నావా మునెయ్యా! నిన్ను నమ్మి తోటకు కాపలా వుండమంటే, మాకే యెసురుబెట్టినావే! మా కంట్లో కారం కొట్టి దొంగతనంగా కాయలమ్ముకుందామనుకుంటివా నువ్వు..." నటరాజు వెటకారం చేశాడు.

"నీతో ఆ మాదిరిగా చెప్పినారా అయివోరా వాళ్లు... చూసినావా కలియుగం అంటే యిదేగదా! ధర్మగోవు వొక పాదం పైన్నే నడస్తావుందని బ్రహ్మంగారు చెప్పిందిందుకే గదా!" అంటూ కాస్సేపు వేదాంతం మాట్లాడి, ఆ తరువాత, "అసలు నిజమేందో యినేవాళ్లే లేకపోయిరే నాకు," అని వాపోయి, చివరకు తన వాదాన్ని వివరించసాగాడు మునెయ్య- "ఆ తోటోళ్లూ రామచంద్రుడూ బంధుగులు. వాళ్లూ వాళ్లూ యేకమైపోయి, ఆసామి నోట్లో మట్టిగొట్టదామనుకుంటే అడ్డం పడిందే నా తప్పయిపోయిందయివోరా! కాళ్ల మీద పడినాను. తూత్తెరీ అనేసినారు. బలవంతంగా నన్నూ, మా ఆడోళ్లనూ బస్కెక్కించేసినారు..."

నటరాజుకు కోపం వచ్చింది. యిక ఆపమన్నట్టుగా చేయి అడ్డంగా వూపుతూ, "తప్పుడు మాటలు చెప్పద్దు. నువ్వు రుమాని పండ్లు దాచిపెట్టిన చోటు కూడా చూసినాన్నేను. దొంగ నమస్కారాలు పెట్టే నువ్వేం చెప్పినా నమ్మేస్తాననుకుంటివా?" అంటూ దబాయించాడు.

"నేనట్టాంటోణ్ణిగాదయివోరా! తోటగల్లోళ్లు తల్చుకుంటే యేమయినా చేస్తారు. అడ్డమొస్తే యెంగిలాకును పారేసినట్టు పారేస్తారు. ఆసాములే కొంచెం మంచోడెవుడో చెడ్డోడెవుడో తెల్సుకోవాల. నన్ను గురించి కావాలంటే విచారించి చూడు. యీ వూళ్లోనే షేక్ ముస్తఫా సాహెబుండాడు. ఆయన్నడుగు, బందార్లపల్లె కాడ ఆరేండ్లకాయన పెద్ద మామిడితోటను అడమాణం బెట్టుకుంటే, ఆ ఆరేండ్లూ నేనే కావిలున్నాను. యెప్పుడైనా చిన్న పిందె దొంగతనం పొయ్యుండునా? యెప్పుడైనా పల్లెత్తు మాట యినుందునా? అంతేల? అరగొండ ముత్యాలనాయున్నడుగు. వాళ్ల తోటలో మూడేండ్లున్నాను. నేనేగాదు. మా తమ్ముడు కొత్తపల్లికాడ యెన్ని సమత్సరాలుగా కావిలుండాడు? మేము అగ్గిమాదిరిగా వుండామే! మా నాయిన చుక్కలపల్లి సుందర్రామిరెడ్డి తోట్లో పర్మినెంటు కావిలోడుగా వుండేటప్పుడు యెప్పుడైనా చిలక తొక్కిన కాయయినా ఆశపడి నోట్లో బెట్టుకోనున్నా? యింత బతుకు బతికి, యిన్నేళ్లకు యిప్పుడు నిందబడాల్సి వొచ్చిందే నాకు," మునెయ్య వాపోయాడు.

"ఆసామితో చెప్పినావా యిదంతా?" అని అడిగాడు నటరాజు.

"ఆ సంగతేమని చెప్పుడు సామీ!" అతడు పెద్దగా నిట్టూర్పు వదిలిపెట్టి చెప్పసాగాడు, "నిన్న మధ్యాన మొచ్చినోడ్ని... మండీలోకి పొయ్యి నిలబడితే నా ముఖం చూసే తీరికే లేకపోయింది గదా ఆసామికి? గంట నిలబడితి. రెండు గంటలయింది. యెవురో, జూసు ఫాక్టిరీవోళ్లంట. వాళ్లు పొయ్యేదాకా నాముఖం చూడనేలేదు. సాయింకాలమెప్పుడో నాపక్కకు జూసినాడు. 'ఆ తోటగల్లోళ్లు అన్నాయం జేసినారు సామీ,' అంటే నాపైన యెగిరి దూకినాడు. కొట్టందొకటి తక్కువనుకో! వూరికేనే తరిమేసుంటారా, నువ్వేమో జేసుంటావు, అని నిలేసినాడు. 'నిందెట్లా రానే వొచ్చింది. నాకు రావల్సిన రెండునెల్ల జీతం యిచ్చెయ్యి సామీ! నా దారిని నేను పోతాను,' అంటిని. 'పైసా గూడా ఇయ్యను. ముందు యేం తప్పుచేసి వచ్చినావో చెప్పు?" అనేసినాడు. 'అయివోరు తోటను చూసేదానికి పోయినాడు వచ్చేదాకా నీ మూతి చూపించద్దు,' అనేసినాడు. అప్పటి నించీ నీకోసరమే యెదురుచూస్తా వుండాము. యెందుకులే సామీ! నాయానికి కాలం లేదు. నిన్నట్నించీ యిద్దరూ పస్తే వుండాము. టీకర్చుకు కూడా

చిల్లరిచ్చే మనిషి లేకపోయినాడు. మా కష్టం కూడా మాకు దక్కేట్టు లేదు...''

''సరే సరేలే...'' యిక చాలన్నట్టుగా అడ్డు తగిలాడు నటరాజు. ''నువ్వేమో వాళ్లను దొంగలం టావు. వాళ్లు నిన్ను దొంగంటారు. యెవురు దొంగలో, యెవురు దొరలో యెవుడికి తెలుసు? మద్దిస్తం పెట్టి విచారణ జరిపేదేనా మా పని? నేనింకా ఆసామిని కలవలేదు. మండీకాడికిరా! మాట్లాడదాం...''

మండీవరకూ అతడి వెనకే నడచాడు మునెయ్య. మునెయ్య వెనకే అతడి భార్య గూడా మరమనిషిలా కదలివచ్చింది. వాళ్లిద్దరూ మండీ ముంగిట్లోనే ఆగి పోయారు. నటరాజు మాత్రం లోపలికి నడచాడు.

మండీకటువైపు ముఖద్వారం దగ్గర పెద్ద లారీ నిలబడి వుంది. లారీ బాడీలోని మామిడికాయల్ని దాదాపు ముప్పయిమంది కూలీలు గంపలతో తెచ్చి మండీలో పోస్తున్నారు. మరో పెద్దరాశి ముందు కూర్చున్న పనివాళ్లు వెదురు బుట్టల్లో వరిగడ్డిని అమర్చి, మామిడి కాయల్ని పాక్ చేస్తున్నారు. మండీ లోపల, వొక చివర్లో రచ్చబండలా కట్టిన సిమెంటు అరుగుపైన, రంగు వెలసిన పాత యినప్పెట్టె పక్కన, తెల్లటి పరుపు పైన కూర్చుని వున్నాడు సిద్దముని. ఖాతా పుస్తకంలో లెక్కలు వేసుకుంటూనే, ముందు కూర్చున్న వ్యక్తితో హిందీలో మాట్లాడుతున్నాడు. అరుగుపైన, గోడవార చేరగిలబడిన వ్యక్తి యెర్రగా, బొద్దుగా, బట్టలు తొడు క్కున్న టమేటా పండులాగున్నాడు. నటరాజు అరుగు పక్కన నిల్చున్నాడు. సిద్దముని కూచోమన్నట్టుగా సైగ చేశాడు. అయిదారు నిముషాల తరువాత ''అచ్చా షేఠ్, అచ్చా షేఠ్'' అంటూ అతడికి వీడ్కోలు చెప్పిన తరువాత, ''చెప్పయివోరా! యెట్లా వుండాయి మిట్టూరు పక్క తోపులు?'' అని అడిగాడు.

''కొత్తపల్లి దగ్గరుండే తోపులో రకరకాల కాయల సైజు బాగుందన్నా! కానీ మొరవపల్లి తోట్లో యింకా సైజు రాలేదు. రెండు చక్కిరి గుట్ల చెట్లల్లోంచీ కాయలు మాగి రాలిపోతా వుండాయి. చిన్న రావూరులో మాత్రం రకాల కాయల్ని రేపు కూడా కోసెయ్యచ్చు. గంగులు నాయుడి తోట్లో పీతరూ, రుమానీ దించెయ్యచ్చు. ఆ పక్క వానలు తక్కువ. అందుకని ఆ తోపుల్లో బెంగు ళూరు మామిడికాయలు సైజు రాలేదు...''

''యీ సమత్సరం అన్ని తోటల్లోనూ సైజు అంతంతమాత్రంగానే వుందిలే అయివోరా! సైజుంటే రేటుండదు. రేటుంటే సైజుండదు. రేపు లారీతో పొయ్యి రకాలన్నీ కొయ్యించెయ్యి. మొన్నాటి తెల్లారికంతా లోడు మండీ ముందుండాల. మాగతా వుండే కాయల్ని యేదో ధరకు యీడ్నే అమ్మేసి, మిగిలినవాట్ని పేక్‌చేసి, లారీ కెత్తేద్దాం. అహమ్మదాబాదులో రేటు బాగుండాదని షేటు అంటావుండాడు. రేపు రెడీగా వుండమని లారీ డ్రయివరుతో చెప్పు. కోతలోళ్లని రెడీ చెయ్యమని మస్తానుకు చెప్పు,'' గబగబా వుత్తర్వులు జారీ చేశాడు సిద్దముని.

నటరాజు పైకి లేచి అక్కడే నిల్చున్నాడు.

రెండు నిముషాల తరువాత పుస్తకంలోంచీ తల పైకెత్తి చూసి, ''యేం అయివోరా, యింకా యీడ్నే వుండావు? యేమయినా చెప్పేదుందా?'' అని అడిగా డతను.

''అదేన్నా, ఆ గంగులునాయుడి తోటలో కాపలా మనిషి... ఆ జోగల మునెయ్య మిమ్మల్ని కలిసినాడేమో అని...'' నటరాజు గొణిగాడు.

''ఆ దొంగనాయాలు మాట నా ముందెత్తద్దు. యీడన్నే యాడ్నో అఘోరిస్తా వుండాడు. యేట్లో దూక మను...'' యిక మాట్లాడేందుకేమీ లేదని తేల్చిపారేస్తూ ముఖాన్ని ఖాతా పుస్తకంలోకి దూర్చేశాడు సిద్దముని.

నటరాజు లారీ డ్రయివర్ని వెతకడం కోసం మండీ బయటికొచ్చాడు.

''అయివోరా, అయివోరా! షావుకారేమంటా వుండాడు?'' అంటూ ముందుకు పరిగెత్తుకొచ్చాడు మునెయ్య. అతడికి రెండు మీటర్ల దూరం లోపలే వుండాలన్న నియమాన్ని వుల్లంఘించకుండా, అతడి భార్య గూడా ముందుకొచ్చి నిల్చుంది.

''లాభం లేదు మునెయ్యా! నీ మాటెత్తితేనే ఆసామి వుగ్రనరసింహుడైపోతా వున్నాడు. యింకొంచెం సేపు వోపికపట్టు. ఆయన శాంతపడినాక మాట్లాడ దాం,'' అన్నాడు నటరాజు.

''యీ లోకమెట్లయిపోయిందో చూసినావా అయివోరా! నిన్న పొద్దన్నించీ యెండలో పడి అఘోరిస్తా వుండామే! నేనేమయినా దానాధర్మంగా దుడ్డిమ్మంటా వుంటే నీ కాలి చెప్పుతో కొట్టు వొప్పుకుంటాను. చేసిన పనికి జీతమిమ్మంటే తప్పేముండాది? నా మింద అను మానంగా వుంటే పోదాంపద. ఆ గంగులునాయుడు తోట్లోనే మద్దిస్తం పెడ్దాం. పదిమంది పెద్దోళ్లు నాదే తప్పని తేల్చినారంటే, వాళ్లెంత తప్పేస్తే అంత అపరాధం నేనే కడతాను. అంతేగానీ యిట్లా గుంటికీ మిట్టకూ యీడిస్తే నేనొప్పుకోను...''

"యీ మాటలన్నీ నాతో మాటాడితే లాభంలేదు మునెయ్యా!" నటరాజు విసుక్కున్నాడు. జేబులోంచి అయిదు రూపాయల నోటు తీసి అతడికిస్తూ, "నిన్న ట్నించీ యెంగిలిపడలేదని అన్నావు గదా! హోటలుకు పోయి యేదయినా తినేసి రండి. నాక్కొంచెం పనుంది. గంటలో వస్తాను, అప్పటికేమయినా ఆసామి మనసు మారుతుందేమో చూద్దాం," అనేసి అక్కడి నుంచీ వచ్చేశాడు.

బ్రోకరాఫీసు దగ్గరికెళ్లి లారీ డ్రయివర్ని కనిపెట్టే సరికి గంట యేడయింది. వుదయం ఆరింటికంతా ప్రయాణానికి రెడీగా వుండమని అతడ్ని హెచ్చరించి మండీ దగ్గరికి తిరిగొచ్చాడు నటరాజు. అప్పటికి బాగా చీకటి పడిపోయింది. ట్యూబులైట్ల వెలుతుర్లో పని వాళ్లు తమ పనుల్ని చకచకా చేసుకుపోతున్నారు.

"డ్రైవరు రెడీగా వుంటాడన్నా! మస్తాన్ సాహే బింకా కనపడ్లేదు. ఆయనతో కోతలోళ్లని రెడీ చెయ్య మని చెప్పేస్తే పనయిపోయినట్టే..." అని సిద్దమునికి వివరించాడు నటరాజు.

ఆ సమయంలో సిద్దముని వొంటరిగానే వున్నాడు. గయ్యిమని శబ్దం చేస్తూ తిరుగుతున్న ఫాను కింద, తెల్లటి దిండుకు చేరగిలబడి విశ్రాంతి తీసు కుంటున్నాడతను.

"కుచ్చో అయివోరా! మస్తానొస్తాడేమో చూద్దాం. రెస్టు తీసుకో! బాగా అలిసి పొయ్యింటావు..." అని నటరాజు కేసి చూసి చిరునవ్వు నవ్వాడు.

నటరాజు కూర్చున్నాడు.

"యీ మాంగో బిజినెస్ యెప్పుడూ యింతే అయివోరా! పనున్నిందంటే యింక గుక్కతిప్పుకోలేం. లేనప్పుడు యేం చెయ్యాల్నో తోచదు. అయినా యిప్పుడేం చూసినావులే! బెంగుళూరు కాయల్ని కొయడం మొదలుపెట్టినామంటే, జ్యూస్ ఫ్యాక్టరీ వాళ్లు మనల్ని వూపిరి తిప్పుకోనియ్యరు. యిప్పుడు కాదర్ కాయలకు గిరాకీగా వుంది. కానీ యేంచేద్దాం కాపులేదు," స్వగతంలా చెప్పుకుపోతున్న సిద్దముని ప్రశాంత వదనం వున్నట్టుండి వివర్ణమైపోయింది. కళ్లు వురిమి చూడసాగాయి. అంతవరకూ అతడివైపే తన దృష్టిని కేంద్రీకరించి చూస్తూ వుండిపోయిన నటరాజు కంగారుపడుతూ తిరిగి చూశాడు.

"యిహీహీ," అని అతి ప్రయత్నం పైన పెదవుల పైకి నవ్వును కొనితెచ్చుకుని బాగా ముందుకు వొంగి, రెండు చేతులూ పైకెత్తి జోడిస్తున్నాడు మునెయ్య. వెనకే, దీపాలు వెలగని ఖాళీ చిమ్నీల్లాంటి కళ్లతో నిలబడి వుంది అతడి భార్య.

"యేంరా? మళ్లా యెందుకొచ్చావ్?" సిద్దముని గద్దించాడు.

"నీకాడికి రాకుండా యాడికి పోతామన్నా? కొట్టినా నువ్వే కొట్టాల, పెట్టినా నువ్వే పెట్టాల," మాటల్ని సాగదీస్తూ సమాధానం చెప్పాడు మునెయ్య.

"నమ్మకంగా కాపలా గాయరా అంటే తోటంతా వాళ్ల యెదానేసి వచ్చేస్తావా? నా ముందు నిలబడద్దు. పో బయటికి పోతావా పోవా? పోలీసుల్ని పిలిపించి జైల్లో తొయ్యిస్తాను యింకాట్నే నిలబడినావంటే..."

సిమెంటు దిన్నె ముందుకు వచ్చి "నేనేం చేసే దన్నా! వాళ్లూ వాళ్లూ బంధువులు. బలవంతంగా మమ్మల్ని తరిమేసినారు" అన్నాడు మునెయ్య.

"అందుకే గదరా నిన్ను కాపలా పెట్టింది? నువ్వి ట్లొచ్చేస్తే వాళ్లిద్దరూ కలిసి తోటనంతా మింగేస్తారు. లక్షలు పెట్టి కొన్నోళ్లు మేమేమయి పోవాల్రా బాడకోవ్?" యీసారి సిద్దముని పైకి లేచి కోపంతో పిడికిళ్లు బిగించాడు.

"నీకు చెప్పేదానికి నోర్రాలేదుగానీ, వాళ్ల పోరు పడేదానికి నావల్ల గాలేదన్నా! యెట్ల చెప్పేదని గొమ్ము నుండాను. యింక చెప్పక తప్పేట్టులేదు. ఆ రామ చంద్రుడు నా పెండ్లాం కొంగు పట్టుకొని లాగినాడు. వాళ్లంతా వొకటికొకటే! నా గోడెవురింటారు? ఆడ బ్రతకలేక పరిగెత్తుకొనొచ్చేసినాను..."అంటూ మరికాస్త ముందుకొచ్చాడు మునెయ్య.

"నిన్ను చచ్చినా నమ్మను," సిద్దముని బిగించిన పిడికిలితో సిమెంటు దిన్నెపైన్నుంచీ కిందికి దూకేశాడు. పొట్టిగా, లావుగా, అయిదడుగుల బీరువాలా వున్న అతడి శరీరం కోపంతో వూగిపోతోంది- "తప్పుడు నా కొడకా! చంపేస్తాను. పొలిపెట్టేస్తాను. పో! బయటికి పో! లేకపోతే మండీకి బలిచ్చేస్తాను" గసబోస్తూ అరవసాగా డతను.

నటరాజు గుండె దడదడా కొట్టుకోసాగింది. బిక్కుబిక్కుమంటూ లేచి నిల్చుని మునెయ్య భార్యకేసి చూశాడు. ఆమె ముఖంలో మాత్రం యే మార్పూ కనిపించలేదు. అదే చూపు... నడచే బొమ్మలా నిలబడి వుంది ఆమె. మునెయ్య మాత్రం బాగా బెదిరిపోయాడు. గబగబా మండీ బయటికి పరిగెత్తాడు. వెనకే అతడి భార్య కూడా వెళ్లిపోయింది.

"నన్నే మోసం చెయ్యాలనుకుంటావుండావా పుండాకోర్! నీ మాదిరి మనుషుల్ని యెందుర్ని చూసుం

టాను నేను. పనిచేసే దానికి వగలేదుగానీ వెయ్యి వంకలుపెడ్తావా నువ్వు! నరికేస్తాన్నాయాలా" మునెయ్య వెళ్లిపోయిన తరువాత కూడా కాస్సేపటివరకు సిద్ధముని తిడుతూనే వుండిపోయాడు. తరువాత వెనక్కు తిరిగి, కడవలోంచీ గ్లాసు నీళ్లుముంచుకుని గుటగుటా తాగేశాడు. పై కండువాతో ముఖం తుడుచుకొని, తన స్థానంలోకొచ్చి కూర్చున్నాడు. దిండుపైకి వాలిపోయి, పెద్దగా నిట్టూర్పు వదలిపెట్టి, పెద్ద విషయమేమీ జరగ నట్టుగా చిరునవ్వు నవ్వాడు.

"కుచ్చో అయివోరా! భయపడిపోయినావా నువ్వు కూడా!" అని పెద్దగా నవ్వి, "పర్వాలేదులే కుర్చో! యెపు డెవుడితో యెట్ల మాట్లాడాల్నో తెల్సుకోకపోతే, యీ వ్యాపారంలో వూది పారేస్తారందరూ..." అని అన్నాడు.

నటరాజు జంకుతూనే సిమెంటు దిన్నె పైన వోర గా కూర్చున్నాడు.

"వాళ్లోన్నే కావిలోడుగా పెట్టుకుంటే తన కత్తికి అడ్డుండదని ఆ గంగులునాయుడనుకున్నాడు. మనం పంపించిన కావిలోన్ని టయిం జూసి తరిమేసినాడు. యీ ముండమోపి మన దగ్గరొచ్చి ప్రతాపం జూపిస్తా వుండాడు. ఎవ్వడికి తెలియదు వీళ్లను గురించి..."

నటరాజ యెదురు మాట్లాడకుండా, వినయంగా ముందుకు వొంగి వినసాగాడు.

"గుమస్తాగా వుండాలంటే యివన్నీ తెలుసుకోవా లయివోరా నువ్వు! నీ మాదిరి అనుభవం లేనోడ్ని గుమస్తాగా పెట్టుకునింది లేదు నేనెప్పుడూ. నోరు తెరచి మీ నాయనే అడిగితే కాదన్లేక వొప్పుకున్నాను. నువ్వు చిన్నోడివి. నీకు తెలియదు. మా నాయన బెల్లం వ్యాపారం చేసేటప్పటనించీ మీ నాయన మాకు లెక్కలు రాస్తా వుండాడు. యెప్పుడూ యేలెత్తి చూపించు కున్నోడుగాదు. అట్టాంటాయనొచ్చి 'మావోడు వుద్యోగం లేకుండా తిరగతా వుండాడ'ని గోడుగోడుగా చెప్తే నాకు బాధేసింది. అందుకని నిన్ను చేర్చుకున్నాను. నామాట శ్రద్ధగా విను. వొళ్లు దాచుకోకుండా పనిచెయ్. నన్ను జూడు. ఎప్పుడు చెయ్యాల్సిన పని అప్పుడే చేసేస్తాను. నాదేముందిలే! మానాయన్ను జూసినావా నువ్వు!..." తల పైకెత్తి గోడపైన పూలమాల తగిలించుకున్న ఫోటో లోని తండ్రి బొమ్మవైపుకు చూశాడు సిద్ధముని. "చూసుండవులే! ఆయన పొయి యిరవై య్యేండ్లవు తాంది. మొదుట్లో గుడ్డల మూటలు మోసుకోనిపోయి సంతల్లో అమ్ముకుంటా వున్నోడాయన. కొంచెం దుడ్డు చేరినాక చింతపండు యాపారం చేసినాడు... మల్ల బెల్లం, మల్ల మామిడికాయలు. ఇప్పుడైతే వూర్లో ప్రతోడూ బిజినెస్ చేసేవాడే! అందురూ వూర్లో మిద్దెలూ మేడలూ కట్టినారు. మొదులు మొదుల్లో యీ వూర్లో మిద్దె కట్టినోడెవుడు? మా నాయనే కదా! వూరికే కండ్లు మూసుకుంటే దుడ్డొచ్చి చేతిలో బడుతుందా? యెంత కష్టపడుండాల? ప్రతి పైసా ఆయన చెమటతో సంపా యించిందే కాదా! ముగ్గురు కొడుకులుంటే ముగ్గురికీ యిండ్లు కట్టించి పెట్టినాడు... ముగ్గురికీ మూడు మండీలు పెట్టించిపోయినాడు... నేను చెప్పేదేందంటే, కష్టపడు. చూసీ చూడంగానే యెవుడ్నయినా లెక్క పెట్టె య్యాల. ఈ రైతులు ముందేమో నెలికిర్లు. మల్ల పూసర పిల్లులు. బేరాలప్పుడు కొండపైన కుచ్చుంటారు. యిరసాల కాయలిస్తాం, మీరు పెండ్లిళ్లు చేస్తే అప్పు లిస్తాం. ఇండ్లు కట్టుకోవాలంటే రాళ్లు తోలిస్తాం. బోరింగు లేసుకోవాలంటే అరేంజ్ చేస్తాం- యిట్లా లక్షా పద కొండు హామీలిస్తే బేరానికి కుదర్తారు. కాపలా మనిషి వుండంగానే పిల్లాపీచు తోటల పైన పడి పిందెల్ని పిందెలుగానే తినేస్తారు. మనం పగలూ రెయ్యీ మేలు కోని, నార్త్‌కు లోడ్లులోడ్లుగా పంపించి, షేట్‌లను కాకా పట్టి, ఫ్యాక్టరీవాళ్లకు మేలు సరుకంతా పంపించి, కడ బడిన కాయల్ని తెగనమ్మి, పైసా పైసాగా సంపా యించుకుంటాం. మనం మేడలు గట్టుకున్నామనీ, టీవీలూ, ఫ్రిజ్‌లూ, వీసీఆర్‌లు పెట్టుకోనుండామనీ, మన ఆడోళ్లకు బంగారం తాపడం చేయించినామనీ వాళ్లనుకుంటారేగానీ మన కష్టం చూడరు. యెంత చెమటపడితే, యెంత టెన్షను భరాయిస్తే యీ దుడ్డు కండ్ల జూస్తావుండామో వాళ్లకు తెలియదు... యీ కావి లోళ్లు తాడూ తగరారూ లేనోళ్లు. ముందుగా జీత మిచ్చినామంటే జారుకుంటారు. యెప్పుడూ వాళ్ల దుడ్డు నూరో, యిన్నూరో మన పక్కే వునిందనుకో, మన దగ్గిరే కుక్కల మాదిరి పడుంటారు..."

"అదిగాదన్నా!" చాలాసేపు ప్రయత్నించిన తరు వాత నటరాజు గొంతు పెగిలింది. "మనం పంపించిన కావిలోడ్ని అవమానిస్తే మనల్నవమానించినట్టేగదా! మునెయ్య పెండ్లాం కొంగు లాగినోడ్ని వూరికే వొదిలి పెడ్తే న్యాయంగా ఉంటుందా?" అని తన సందేహాన్ని వెల్లడించాడు.

"అయితే మద్దిస్తం పెడ్దామంటావా నువ్వు?" పెద్దగా నవ్వేశాడు సిద్ధముని. "ఆ జోగలోనికి అదే మయినా మొదుటి పెండ్లాం అయుంటుందా? యాడ్నించీ లేపుకొనొచ్చినాడో దాన్ని? వొకవేళ అది అసలు పెండ్లామే అనుకో! మనిషంతా కలిపితే పిడికి

ట్లోకి చాలదు. దాన్ని పట్టుకోని యెవుడైనా లాగతాడా? లాగినాడే అనుకో! అది యెదురు తిరిగున్నా? యేమో! యెవుడు చూసినాడు? వొకవేళ అదే ఆ రామచంద్రుడి పైన కన్నేసిందేమో! అందుకే వాడు పరిగెత్తుకొచ్చేసినాడేమో!” పకపకా నవ్వసాగాడు సిద్దముని.

*

కాయలు కోసే పనివాళ్ల కంట్రాక్టరు మస్తాను సాహెబు యెంతకూ కనిపించకపోవడంతో నటరాజే మాలపల్లికి వెళ్లి నిద్రపోతున్న మనుషుల్ని లేపి, తెల్లవారి జాముకంతా అందర్నీ మండీ దగ్గరికి రమ్మని హెచ్చరించాడు. మాలపల్లి నుంచీ తిరిగొస్తూ వాచీకేసి చూసుకున్నాడు. గంట పన్నెండు దాటింది. మండీల దగ్గర హడావుడి తగ్గింది. పనులు ముగిసిన మండీల్లోని మనుషులు యెక్కడివాళ్లక్కడ పడి నిద్రపోతున్నారు.

రోడ్డు పైన లారీ వొకటి పెద్దగా రొద చేస్తూ నిలబడి వుంది. లారీ పక్కన వెళ్తున్న నటరాజు ముందుకు నీడలా వో ఆకారం వచ్చి నిల్చుంది.

“దండాలయివోరా! పోతావుండాం. షావుకారు భాకరాపేటకు పొమ్మనాడు. మేం పోతావుండాం!” జోడించుకున్న చేతులు. గసబోసుకుంటున్న కంఠం. అది మునెయ్య ఆకారం. వెనకే నీడకు నీడలా అతడి భార్య.

“భాకరాపేటకా? యిప్పుడెందుకు?” నటరాజు విస్తుబోయాడు.

“షావుకారంటే షావుకారే అయివోరా? దేవుడంటే ఆయనే దేముడు. మండీ ముందర్నే కుచ్చోనుంటిని గదా! రమ్మని పిలిచినాడు. కష్టపడి పనిచేస్తావా? అని అడిగినాడు. తలూపితిని. భాకరాపేటలో రెండు తోటల్ని వొక మనిషే కావిలి గాస్తావుండాడంట! నన్ను వొక తోటకు కావిలుండమన్నాడు. ఆ తోటలో రకాల కాయల్ని కోసేదానికి యీ లారీ పోతావుంది. యాభై రూపాయల నోటు తీసిచ్చి యీ లారీలోనే బయల్దేరమన్నాడు. ఆ గంగులునాయుడి తోటలో కావిలునిందానికి రెండు నెలల జీతం రావాల. యాడికి పోతింది? నేనట్లంతా అడిగేవోన్ని గాదు. షావుకారుకు మనసు పుట్టి యిచ్చేదాంకా నేను నోరు తెరిచేటోడ్నిగాదు. ఛ....ఛ.. లక్షలు లక్షలు కండ్లజూసే షావుకారుకు నా అయిదారు నూర్లు వొకలెక్కా? పోతావుండానయివోరా! కష్టానికి వెరిసేవాన్ని గాదు నేను...”

కష్టపడి పనిచేయమన్న సిద్దముని సలహా వినగానే నటరాజు వులిక్కిపడ్డాడు. తన వూళ్లో కోటలాంటి పెద్ద గారమిద్దెను కట్టించుకున్న పెద్దినాయుడు గుర్తుకొచ్చాడతనికి. వున్న ఆస్తుల్ని పంచుకుని, మిగిలిన భూముల్తో పోరాటం సల్పుతున్న గంగులునాయుడి సంతానమూ, రామచంద్రుడి కుటుంబమూ జ్ఞాపకం వచ్చారు. సంతల్లో కూరగాయలమ్ముకునే వృత్తినుంచి యెగబాకి, మామిడి కాయల బిజినెస్ చేపట్టి, బ్రహ్మాండమైన బిల్డింగు నిర్మించిన సిద్దముని తండ్రి అతని తలపుల్లో మెదిలాడు. తండ్రి ప్రయోజకత్వాన్ని తలచుకుని స్ఫూర్తిని తెచ్చుకునే సిద్దముని గుర్తుకు రాగానే అతను నిలువునా వొణికిపోయాడు. సిద్దముని తండ్రికి లెక్కలు రాసి పెట్టి తెలివైనవాడని పేరు తెచ్చుకున్న తన తండ్రి మనస్సులో మెదిలాడు. హాస్టల్లో చేరలేక, రోజూ యిరవై మైళ్లు రైల్లో ప్రయాణంచేసి, ట్యూషన్లకు వెళ్లలేక, పరీక్షలో ఫెయిలయి, మండీలో గుమస్తాగా చేరిన తన నిరంతర ఆరాటం జ్ఞాపకం వచ్చింది. చుక్కలపల్లి సుందరయ్య తోటల్లో పర్మినెంటు కావిలోడిగా వుండిన మునెయ్య తండ్రి గుర్తుకొచ్చాడు. అతడి వారసుడై, వూర్లకు దూరంగా, తోటల్లో జంతువులా జీవిస్తూ నిప్పులాంటి వాళ్లమనే తమ వంశ గౌరవాన్ని నిలబెడుతున్న శ్రమజీవనం గుర్తుకు రాగానే నటరాజు నిలువునా కదిలిపోయాడు.

చెవులు దిమ్మ దిరిగేలా శబ్దం చేస్తూ లారీ బయల్దేరింది. “వస్తాను సామీ! దండాలు” అంటున్నాడు మునెయ్య. మరబొమ్మలా అతడి భార్య గూడా లారీ బాడీలోకి గెంతింది. నటరాజు ఆమెకేసి పరీక్షగా చూశాడు. వీధి దీపం వెలుతుర్లో ఆవిడ చీర కట్టుకున్న అస్థిపంజరంలా వుంది.

‘తనపైన అత్యాచారం జరిగిందో, లేదో పట్టించుకునే పరిస్థితిలో ఆమె వున్నట్టు లేదు. యిక యితరులా విషయాన్ని యెందుకు పట్టించుకుంటారు?’ అనుకున్నాడు నటరాజు.
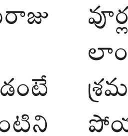
ఆంధ్రజ్యోతి వారపత్రిక, 26 జూలై 1991